

ІНТЕГРАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В ПРАКТИКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Висвітлено актуальність інтеграції психологічного консультування в систему соціальної роботи України в умовах посиленої соціальної нестабільності. Психологічне консультування розглядається як ключовий інструмент реагування на глибокі емоційні запити клієнтів, який дозволяє ефективно поєднувати психологічну підтримку з іншими видами соціальної допомоги. Проаналізовано основні функції консультування в соціальній роботі, а також найбільш поширені моделі і форми його реалізації. Визначено ключові виклики, що стримують інтеграцію, зокрема нестача підготовлених кадрів, відсутність супервізійної підтримки, перевантаження працівників та обмежене фінансування. Окрему увагу приділено сучасним тенденціям розвитку консультування: мультидисциплінарному підходу, діджиталізації послуг, впровадженню онлайн-моделей взаємодії з клієнтами. Аргументовано необхідність реформування професійної освіти соціальних працівників, посилення співпраці між державними, освітніми та громадськими структурами. Зроблено висновок про те, що консультування стає не лише важливою складовою соціальної допомоги, а й чинником підвищення її ефективності, чутливості та людяності.

Ключові слова: психологічне консультування, соціальна робота, емоційна підтримка, кризове консультування, мультидисциплінарний підхід, професійна підготовка, супервізія, цифрові технології, соціальні послуги, психосоціальна допомога.

Сучасна українська держава функціонує в умовах соціальної турбулентності, посиленої війною, внутрішніми міграційними процесами та збільшенням кількості осіб, які опиняються у складних життєвих ситуаціях.

Від системи соціальної допомоги вимагається не лише оперативної реакції, але й глибокої індивідуальної роботи з кожним клієнтом. У такому контексті психологічне консультування постає як інструмент, що дозволяє ефективно реагувати на внутрішні запити особистості, інтегруючи емоційно-психологічну підтримку в комплекс соціальних послуг. У зв'язку з цим інтеграція психологічних підходів у соціальну роботу стає необхідною умовою підвищення якості цих послуг. Проте цей процес супроводжується низкою викликів: від недостатньої фахової підготовки до організаційних труднощів. Водночас у світі спостерігаються позитивні тенденції розвитку цієї інтеграції – зокрема, впровадження мультидисциплінарних підходів, розширення можливостей дистанційного консультування та зростання ролі емоційного інтелекту в професійній діяльності соціальних працівників.

Психологічне консультування є одним з основних методів надання психологічної допомоги, спрямованим на підтримку особи у подоланні життєвих труднощів, вирішенні внутрішніх конфліктів, прийнятті рішень та особистісному розвитку. Оскільки клієнти соціальних служб часто перебувають у стані стресу, переживають втрату, насильство, соціальну ізоляцію або стикаються з кризовими подіями цей вид допомоги починає відігравати ключову роль у підтримці населення.

Соціальна робота як професійна діяльність передбачає комплексний підхід до допомоги людині включаючи правовий, економічний, медичний і психологічний компоненти. Інтеграція психологічного консультування в цю сферу зумовлена потребою у врахуванні не лише зовнішніх факторів, що впливають на життя клієнта, а й його внутрішнього стану, ціннісних орієнтацій, емоцій, потреб та мотивацій. Соціальні працівники, які володіють навичками психологічного консультування, здатні не лише ефективніше комунікувати з клієнтами, а й допомагати їм активізувати внутрішні ресурси, формувати нові життєві стратегії, долати залежності чи міжособистісні конфлікти. У провідних країнах світу в навчальні програми для соціальних працівників включають курси з основ психологічного консультування, кризової інтервенції, роботи з травмою тощо. В Україні ця тенденція також набирає обертів, хоча потребує систематичної підтримки з боку закладів вищої освіти та роботодавців. Сучасна освіта спрямована на формування у соціального працівника універсальних навичок роботи з особистістю в складних життєвих обставинах. Ці тенденції демонструють, що психологічне консультування не є допоміжною опцією, а стає невід'ємним компонентом якісної соціальної роботи. Інтеграція консультування відповідає потребам суспільства в ефективній, чутливій та гуманістичній допомозі. Таким чином, консультування стає не лише методом психологічної підтримки, а й важливою складовою соціальної допомоги. У межах соціальної роботи психологічне консультування виконує такі функції:

- профілактичну – запобігання психологічним і соціальним кризам;
- діагностичну – виявлення глибинних причин проблем клієнта;
- корекційну – сприяння зміні деструктивної поведінки чи мислення;
- реабілітаційну – підтримка при адаптації після складних життєвих подій;
- розвиваючу – стимулювання особистісного зростання клієнта.

Із трансформацією соціальних викликів, зростанням запитів на психологічну допомогу та розвитком технологій змінюються й підходи до психологічного консультування в соціальній роботі. Сучасні тенденції свідчать про глибшу інтеграцію консультування у діяльність соціальних служб, орієнтацію на індивідуалізацію допомоги, розвиток мультидисциплінарних команд та активне використання цифрових технологій.

На практичному рівні інтеграція психологічного консультування в соціальну роботу відбувається через впровадження різноманітних моделей, форм і методів роботи з клієнтами. Серед поширених моделей психологічного консультування є:

- Кризове консультування, орієнтоване на клієнтів, які переживають гострі емоційні стани, пов'язані із втратою, насильством, переселенням, травматичними подіями тощо.
- Короткотривале консультування (solution-focused brief therapy), яке зосереджується на пошуку рішень, а не на глибокому аналізі проблем. Особливо ефективне в роботі з підлітками, молоддю, внутрішньо переміщеними особами.
- Модель кейс-менеджменту з елементами консультування, коли соціальний працівник поєднує функції координатора соціальних послуг із психоемоційною підтримкою клієнта.

На практиці реалізація консультування у соціальних службах здійснюється у таких формах:

- Індивідуальні консультації – найпоширеніша форма, що дає змогу налагодити довірливий контакт і глибше вивчити запит клієнта.
- Групове консультування – ефективне при роботі з людьми, які мають схожі проблеми (наприклад, самотні літні люди, жертви домашнього насильства, учасники бойових дій тощо).
- Сімейне консультування – спрямоване на врегулювання конфліктів, покращення комунікації та взаєморозуміння в родині.
- Онлайн-консультування – усе більше поширюється завдяки доступності та зручності для клієнтів, які не мають можливості фізично відвідати установу.

Позитивні результати психологічного консультування демонструють моделі:

- Центри соціальних служб, які запровадили постійне чергування психолога-консультанта для клієнтів у кризі;
- Програми психосоціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та ветеранів, що поєднують соціальний супровід із психологічною підтримкою;
- Благодійні та громадські організації, які впроваджують інноваційні підходи, зокрема арт-терапію, казкотерапію, терапію через тілесні практики (body-oriented therapy) в межах соціальної допомоги.

Попри значні переваги інтеграції психологічного консультування в практику соціальної роботи, цей процес супроводжується низкою суттєвих викликів і бар'єрів, що стримують його повноцінну реалізацію. Вони мають як системний, так і практичний характер та потребують комплексного вирішення. Багато соціальних працівників не мають достатнього рівня підготовки з основ психології та консультування, що ускладнює надання якісної емоційної підтримки клієнтам. У закладах вищої освіти часто бракує спеціалізованих курсів або практикоорієнтованих модулів, спрямованих на формування компетентностей консультування.

У багатьох установах соціальної сфери відсутні штатні психологи або консультанти, а навантаження на одного працівника перевищує нормативи. Умови роботи (обмеженість приміщень, відсутність приватності, нестача часу) не завжди дозволяють проводити повноцінні консультації. Крім того, в умовах навантаження та браку ресурсів у працівників часто немає можливості підвищити кваліфікацію самостійно. Фінансування програм психологічної підтримки часто є недостатнім або короткотерміновим, що не сприяє формуванню сталій практиці. Постійна робота з людьми у кризі, високий рівень емоційної напруги, обмежені можливості впливу – все це сприяє розвитку синдрому емоційного вигорання у фахівців. Без належної підтримки і супервізії самі працівники втрачають здатність якісно надавати психологічну допомогу іншим. Клієнти соціальних служб часто мають глибокі психоемоційні травми, низький рівень довіри, нестачу навичок саморефлексії, що ускладнює застосування традиційних форм консультування. Робота з такими групами (жертвами насильства, беззатченками, людьми з психічними розладами, ВПО) вимагає спеціальних підходів і тривалої міждисциплінарної підтримки.

Зазначені виклики вказують на необхідність системного реформування підготовки кадрів, нормативного забезпечення та організації роботи соціальних служб із урахуванням психологічної складової. Лише за умови їх подолання можлива ефективна інтеграція консультування в практику соціальної допомоги.

З огляду на зростання соціальної напруженості, складність запитів клієнтів і потребу в комплексному підході до допомоги людині, інтеграція психологічного консультування в соціальну роботу має чіткі стратегічні перспективи. Подальший розвиток цієї інтеграції є не лише бажаним, а й необхідним етапом модернізації системи соціальних послуг.

Одним із головних напрямів розвитку є посилення консультувальної складової в системі освіти соціальних працівників. Варто впроваджувати міждисциплінарні програми підготовки, що включають як теоретичні основи психології, так і практичні навички консультування. Актуальним є створення сертифікатних програм, курсів підвищення кваліфікації та тренінгів для вже працюючих фахівців. Запровадження системи супервізії в соціальній роботі дасть змогу уникати емоційного вигорання працівників, підвищити якість консультування та професійного розвитку. Створення регулярних професійних груп підтримки, обмін досвідом та менторство можуть сприяти як особистісному, так і командному зростанню фахівців. Діджиталізація консультування продовжує відкривати нові можливості для розширення доступу до психологічної підтримки. У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку мобільних застосунків, чат-ботів, віртуальних платформ та гібридних моделей консультування, що поєднують онлайн- і офлайн-формати. У перспективі важливо посилити співпрацю між державними структурами, громадськими організаціями, науковцями та міжнародними партнерами задля розробки та впровадження інноваційних моделей допомоги. Доцільним є також адаптація та локалізація кращих зарубіжних практик консультування для українського контексту.

Отже, перспективи розвитку інтеграції психологічного консультування в соціальну роботу пов'язані з системними змінами у сфері освіти, управління, ресурсного забезпечення та міжвідомчої взаємодії. Такий розвиток сприятиме підвищенню ефективності соціальних послуг, зростанню довіри до системи допомоги та покращенню якості життя вразливих категорій населення.

Інтеграція психологічного консультування в соціальну роботу є актуальним та необхідним кроком у контексті зростання кількості клієнтів із комплексними психосоціальними потребами. Сучасні тенденції – мультидисциплінарний підхід, цифровізація послуг та розвиток компетентності фахівців – демонструють поступове формування нової якості соціальної допомоги, де психологічна підтримка займає центральне місце. Практика засвідчує ефективність використання різних моделей консультування у соціальній роботі, зокрема кризової допомоги, короткострокової терапії, сімейного та групового консультування. Водночас фахівці зіштовхуються з низкою викликів: браком фахової підготовки, етичними дилемами, ресурсними обмеженнями та високим рівнем професійного вигорання. Подальша ефективна інтеграція можлива лише за умови реформування професійної освіти соціальних працівників, запровадження системи супервізії, правового регулювання діяльності в межах консультування та розвитку інноваційних, у тому числі дистанційних, форм взаємодії з клієнтами.

Таким чином, інтеграція психологічного консультування в соціальну роботу не лише доповнює, а й суттєво посилює соціальну роботу, роблячи її більш чутливою до емоційного стану клієнтів і здатною підтримати людину на різних етапах подолання життєвих труднощів.

References

1. Kerivnytsstvo MPK z psykhychnoho zdorovia ta psykhosotsialnoi pidtrymky v umovakh nadzvychainoi sytuatsii: [per. z anh.] / Mizhvidomchyi postiynyi komitet. Kyiv: Univ. vyd-vo Pulsary, 2017. 216 s.
2. Kyrylenko V. H. Konsultatyvni praktyky v sotsialnii roboti: navch. metod. posibnyk. Universytet «Ukraina». 2020. 358 s.
3. Konsultuvannia v systemi psykhosotsialnoi dopomohy ditiam i sim'iam, shcho opynylys u skladnykh zhyttievnykh obstavynakh vnaslidok viiskovykh dii / avt. kol.; zah. red. V. H. Panok, I. I. Tkachuk. Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty, 2019. 144 s.
4. Kuznetsova O.A. Sotsialno-psykholohichne konsultuvannia yak skladova profesiinoi diialnosti sotsialnoho pratsivnyka // Sotsialna robota u vymirakh partnerstva i spivpratsi: navchalno-metodychnyi posibnyk / za zah. red. Nadii Chemukhy. Kyiv. Yurinkom Inter, 2025. – S. 395-406.
5. Kulava K. O. Osoblyvosti sotsialnoho konsultuvannia postrazhdalykh vid. torhivli liudmy // K. O. Kulava. Kh mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «sotsialna robota: vyklyky sohodennia». Ternopil, 2021. S. 89–91.
6. Melnychuk O. B. Osnovy psykho-konsultuvannia ta psykhokorektsii: navchalnyi posibnyk dlia studentiv podviinykh spetsialnostei iz spetsialnistiu «Praktychna psykholohiia» ta spetsializatsiieiu «Sotsialno-psykholohichna rehabilitatsiia». Kyiv: Karavela, 2015. 390 s.
7. Opanasenko L. A. Osnovy psykholohichnoho konsultuvannia: u skhemakh i tablytsiakh / L. A. Opanasenko. Mykolaiv: Ilion, 2019. 134 s.
8. Pro zatverdzhennia typovykh polozhen pro dennyi tsentr sotsialno-psykholohichnoi dopomohy osobam, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva ta/abo nasylstva za oznakoiu stati, ta spetsializovanu sluzhbu pervynnoho sotsialno-psykholohichnoho konsultuvannia osib, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva ta/abo nasylstva za oznakoiu stati: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 serpnia 2019 roku No 824. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF> (data zvernennia: 30.06.2024).
9. Semyhina T. Suchasna sotsialna robota. Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu, 2020. 275 s.
10. Sulitskyi V., Shved O. Konsultuvannia v sotsialnii roboti: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv: Vydavnychy dim «Vinichenko», 2023. 240s.
11. Khlivniuk T. P., Kulava K. O. Metody sotsialnoho konsultuvannia riznykh katehoriï simei ta osib. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni M. Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohiky i psykholohii, 2021. No 67. S. 122–127. ISSN 2415–787.

INTEGRATION OF PSYCHOLOGICAL COUNSELING INTO SOCIAL WORK PRACTICE: CURRENT TRENDS AND CHALLENGES

The theses highlight the relevance of integrating psychological counseling into the social work system of Ukraine under conditions of heightened social instability. Psychological counseling is viewed as a key tool for addressing clients' deep emotional needs, enabling the effective combination of psychological support with other forms of social assistance. The core functions of counseling in social work are analyzed along with the most common models and forms of implementation. Key challenges hindering this integration are identified, including a lack of trained personnel, absence of supervisory support, staff overload, and limited funding. Particular attention is given to modern development trends such as multidisciplinary approaches, digitalization of services, and the implementation of online models of client interaction. The need for reforming professional education for social workers, strengthening cooperation between governmental, educational, and civil society institutions. It is concluded that counseling is not only an important component of social assistance but also a factor in increasing its effectiveness, sensitivity, and humanity.

Keywords: *psychological counseling, social work, emotional support, crisis counseling, multidisciplinary approach, professional training, supervision, digital technologies, social services, psychosocial support.*

Відомості про автора / Information about the Author

Олена Кузнецова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: helena1kuz@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0185-9944>.

Olena Kuznetsova, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Pedagogy and Speech Therapy, Educational and Scientific Medical Institute, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: helena1kuz@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-0185-9944>.

